 DOI: 10.7816 /idil-07-47-10

TÜRKİYE'DE GÖRSEL SANATLARDA ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARI BELİRLEMEK İÇİN UYGULANAN YÖNTEMLER HAKKINDAKİ UZMAN GÖRÜŞLERİ

Atilla ŞİRİN

Öğr. Gör. Dr., Fırat Üniversitesi, atillasirin@gmail.com

ÖZ

İnsanlığın geleceği açısından üstün yetenekli bireylerin tespit edilmeleri ve eğitilmeleri oldukça önemlidir. Aynı şekilde görsel sanatlarda üstün yeteneklilerin tespiti ve eğitimleri de oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de görsel sanatlar alanında üstün yetenekli olan çocukları belirlenmesi için uygulanan yöntemlerin araştırmanın yapıldığı dönemdeki durumunu incelemektir. Bu bağlamda, Türkiye'de görsel sanatlarda üstün yetenekli çocukları belirlemek için kullanılan yöntemlerin uygunluğu, yeterliliği, doğru ve eksik yönleri araştırmanın problem durumu olarak belirlenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği bu çalışmada, eğitimci ve araştırmacılardan oluşan 31 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Sabit form görüşme anketiyle toplanan veriler içerik analizi ile analiz edilerek, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Elde edilen verilere göre, Türkiye'de görsel sanatlar alanında üstün yeteneklileri belirlemek için kullanılan yöntemlerin uygun ve yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, bu yöntemlerin büyük oranda eksik veya yanlış yönlerinin olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna bağlı olarak, Türkiye'de görsel sanatlarda üstün yetenekliliğin belirlenmesinde, çok yönlü tanılama yöntemlerinin kullanılabileceği yönünde çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler:
Görsel sanatlar üstün yeteneklilik, üstün yeteneklilerin belirlenmesi, uzman görüşleri.

EXPERT OPINIONS ABOUT THE METHODS APPLIED FOR IDENTIFY OF TALENTED CHILDREN IN THE VISUAL ARTS IN TURKEY

ABSTRACT

Identifying and educating talented individuals is very important in terms of the future of mankind. Equally it is very important that the identification and education of talented in visual arts. The purpose of this research is to examine the status of methods that is in the period in which the research used to identify talented children in the field of visual arts in Turkey. In this context, it has been appointed that the suitability, adequacy, correct and weaknesses of the methods used to identify talented children in the visual arts in Turkey, as the problems state of the research. This study, in which qualitative research methods are preferred, was consulted by 31 experts, consisting of educators and researchers. The data collected by the fixed form interview survey were analyzed by content analysis and the findings were interpreted. According to the data, it has been reached to the conclusion that no appropriate and sufficient that methods which used to identify the talented in the field of visual arts in Turkey. At the same time, it is concluded that these methods are largely missing or incorrect. Accordingly, there have been various suggestions to the multiple identification method can be used about the identification of gifted in Turkey in visual arts.

Keywords:
Talented in the visual arts, identification of talents, expert opinions.

DOI: 10.7816 /idil-07-47-10

GİRİŞ

Toplumların geleceğinde çok büyük öneme sahip olmaları nedeniyle üstün yetenekli bireylerin eğitimleri, bütün dünyada önemli bir konu olmuştur. Ancak bütün dünyada üzerinde çok tartışılan diğer bir konu da, bu tip bireylerin doğru tanılanabilmesidir. Alan araştırmalarına bakıldığında, konuya ilişkin birçok araştırmanın olmasına rağmen; görsel sanatlar alanındaki üstün yetenekli bireylerin tanılanmasına yönelik araştırmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir. Özellikle ülkemiz açısından da bu yönde yapılan çalışmalara bakıldığında, durumun benzerlik gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Üstün yeteneklilik ile ilgili yapılan ilk çalışmalara bakıldığında; akademik başarı üzerinde odaklanıldığından, sanat alanında üstün yetenekliliğin göz ardı edildiği ve akademik başarı yönünden üstünlük gösteren çocukların sanat alanında da üstün olacağı varsayılmıştır (Genç, 2016). Bu nedenle zekâyı/yeteneği ölçmeye dönük testler geliştirilmiş ve üstün zekâ/yetenek kavramı bu yolla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu konuya yönelik gerçekleştirilen ilk bilimsel araştırma Galton tarafından yapılmıştır; ancak ilk zekâ (IQ) ölçeğinin ortaya çıkışı 1905'te Alfred Binet'in çalışmaları sonucu olmuştur (Özgüven, 2012: 9; Öpengin, 2018: 34).Arkasından1939 yılında David Wechsler*"Wechsler Bellevue Form 1 (W-B 1)"* adını verdiği bir ölçek geliştirmiştir (Özgüven, 2012; Öpengin, 2018: 39; Wechsler, 1967). Bu iki test, sonraki yıllarda farklı ülkelerde revize edilmiş ve başka araştırmacılar tarafından geliştirilen zekâ/yetenek (IQ) testlerine zemin oluşturmuştur (Ataman, 2004; Bildiren, 2013; Çağlar, 2004; Dağlıoğlu, 1995; Grigorenko ve Sternberg, 1999; Güçyeter, 2016: 237; Levent, 2013; Öpengin, 2018; Özgüven, 2012; "Sanal", 2012; Şenol, 2011: 25-26; Webb vd., 2016).

Ancak bu durum, Marland (1972) tarafından Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'ne sunulan raporda;üstün yeteneklilik,*"bir ya da birkaç alanda yüksek performans ve başarı göstermek"* şeklinde tanımlanması sonrasında değişmeye başlamıştır. Ayrıca Marland, aynı raporunda üstün yeteneklilik alanlarını; a) genel zihinsel yetenek, b) özel akademik yetenek, c) yaratıcı ve üretici düşünce yeteneği, ç) liderlik yeteneği, d) görsel ve gösteri sanatlarında yetenek, e) psiko-motor (devinimsel) yetenek şeklinde ayırmaktadır. Bu sayede sanat alanında üstün yetenekli çocuklara yönelik çalışmaların sayısı artmaya başlamıştır.

Gardner (1993), zekânın tek bir faktörle açıklanamayacak kadar çok farklı yetenek alanlarını içerdiğini ifade etmekte ve zekâyı, içerisinde görsel-uzamsal zekânın da bulunduğu 8 farklı alana ayırmaktadır (Aktaran: Öznacar ve Bildiren, 2012: 125).

Renzulli (1978) tarafından geliştirilen*"Üçlü Halka Kuramı"*nda, üstün yetenek kavramı ortalama üstün genel/özel yeteneğin, yaratıcılığın ve motivasyonun bir bileşkesi şeklindeifade edilmektedir. Buradaki özel yetenekler arasında resim yeteneğinden de bahsedilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2007)'ne göre; üstün yetenekli çocuklar, zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuklar olarak tanımlanmıştır (Levent, 2013: 8; Tuna, 2009a: 163).

Yukarıdaki araştırmalardan da anlaşılacağı üzere, üstün yeteneklilik yalnızca genel zihinsel yetenek ya da akademik başarının yüksek olmasıyla ilgili değildir. Diğer bir deyişle, Marland Raporu, Üçlü Halka Kuramı ve Çoklu Zekâ Kuramı'ndan anlaşılmaktadır ki, zekânın çeşitli yönlerinin olduğu görülmektedir. Ancak genel zekâ/yetenek testleri, diğer zekâ/yetenek alanlarını ölçmede yetersiz kalmakta ve bu alanların ölçülmesini zorlaştırmaktadır (Clark ve Zimmerman, 2004: 22-23; Eriş, 2013; Özgüven, 2012; Sezerel, 2018: 155-156; Webb vd., 2016). Bundan dolayı bazı araştırmacılar, görsel sanatların da içinde bulunduğuözel yetenek ve yaratıcılık alanlarını test edebilmek amacıylaölçekler geliştirmeye çalışmışlardır. Bunların başında, Torrance Yaratıcı Düşünce Testi (Torrance, 1966), Minnesota Şekil İlişkileri Testi (Aktaran: Özgüven: 2012: 254), Meier Sanatsal Yargı Testi (Clark ve Zimmerman, 2004: 25), Horn Sanat Yeteneği Envanteri (Horn, 1953), Graves Sanat Yargı Testi (Clark ve Zimmerman, 2004: 25), Silver Çizim Testi (Silver, 1983) ve EPoC Yaratıcılık Potansiyelini Değerlendirme Testi ("Sanal", 2012) gibi ölçekler yer almaktadır.

Ancak sanatsal yeteneği ölçmede, bu testler de tek başına başarılı olamamaktadır. Bu nedenle üstün yetenekliliğin belirlenmesi amacıyla bazı alternatif olarak geliştirilmiş ve uygulanan bir takımmetotlar da mevcuttur. Bunlar: a) Tıbbi incelemeler, b) Sosyal olgunluk testleri, c)Psiko-devinimsel testler, ç) Başarı testleri, d) Kişilik testleri, e) İlgi testleri, f) Sosyometrik testler, g) Gözlemler, ğ) Vak'a incelemeleri, h) Öğretmen görüşleri, ı) Akran görüşleri, i) Ailenin görüşleri, j) Uzmanların görüşleri, k) Aday bireyin kendi hakkındaki görüşleri/ Görüşme, l) Öğrenci portfolyosu (süreç veya ürün dosyası), m) Anektod kayıtları, n) Biyografik veriler şeklindedir (Bildiren, 2013; Çağlar, 2004; Ersoy ve Avcı, 2004; Metin, 1999; Şenol, 2011; Tarhan ve Kılıç, 2014). Ayrıca Tarhan ve Kılıç (2014), yaptıkları bir çalışmada, üstün yeteneklileri belirlemede eğitsel modellerden bahsetmektedirler. Bunlar, Renzulli'nin Döner Kapı Modeli (Yetenek Havuzu Tanılama Sistemi) ile Mönks'ün ENTER (Çoklu Üstün Yeteneklilik) Modeli'dir. Bu model-

 DOI: 10.7816 /idil-07-47-10

lerde, üstün yetenekli olduğu düşünülen öğrenciler eğitim süreci içerisinde, gözlemler, çeşitli etkinlikler ve ölçekler vasıtasıyla belirlenmektedir.

Clark ve Zimmerman (2004: 32-34), Amerika'nın Indiana, South Carolina ve New Mexico eyaletlerinde Sanat Projesi Programı (Project ARTS) kapsamında görsel sanatlar yeteneğini belirlemek için kullanılan bazı uygulamaları aşağıdaki gibi tablo halinde sunmuşlardır:

Tablo-1: Indiana (IN), South Carolina (SC) ve New Mexico (NM) Eyaletlerinde Sanat Projesi (Project ARTS) Programı Kapsamında Kullanılan Belirleme Uygulamaları

Belirleme Uygulamaları	IN	NM	SC
Kendi kendini aday gösterme formu	x	x	x
Ebeveyn aday gösterme formu	x	x	x
Öğretmen aday gösterme formu	x	x	x
Akran aday gösterme formu	x	x	x
Kolaj tasarım görevi			x
Öğretmen tarafından okunan hikâyenin çizimi			x
3 boyutlu kilden hayvan tasarım görevi			x
Öğrenci tutum anketi			x
Çizim defteri (yaz tatili için)		x	
Diğer standartlaştırılmış sınıf içi ödevler	x		
Sanat sergileri (halka açık, müze vb.)		x	
Öğrenci portfolyoları	x	x	x
Okul dışı projeler	x		
Öğrencinin gözlemlenmesi (sınıf içinde ve diğer alanlarda)	x		
Önceki yıllara ait sanat dersi notları	x		

Kaynak: Clark ve Zimmerman, 2004: 34.

Genç (2016) *Görsel Sanatlar Alanında Üstün Yetenek Farkındalığı: Tanılama* adlı makalesinde, konuya dair yapılmış araştırmalarınıincelemiş ve görsel sanatlarda üstün yeteneklilerin nasıl tanılanması gerektiğineçözüm aramıştır. Sonuç olarak, zihinsel testlerin görsel sanatlardaki performansı ya da sanat üretimini ölçmekte yetersiz olduğunu ifade etmiştir.Ayrıca, öğrencinin tespit edilmesinde sadece ürün odaklı değil, sanat üretim sürecinin de dâhil edildiği çok yönlü belirleme yöntemlerinin kullanılması gerektiği belirtilmiştir.. Bu yöntemler; görsel sanatlar öğretmenleri tarafından ürüne ve sürece yönelik gözlem yapılması, aday gösterme formlarının kullanılması, portfolyo değerlendirmesi, öğrenciyle görüşme yapılması, öğrencinin sanat notları ile akademik başarı puanlarının dâhil edilmesi, ürün çalışmalarında iki ve üç boyutlu anlarıma, gözlem ve sembol kullanımına imkân verilmesi şeklinde sıralanmaktadır. Aynı zamanda bu yöntemlerin farklı yaş düzeylerine göre düzenlenerek kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

Üstün yetenekliliğin tanılanmasına yönelik uygulanan yöntemlere ve süreçlereülkemiz açısından bakıldığında; bu uygulamaların çeşitli resmi ve özel kurumlar (MEB, üniversiteler, vakıflar vb.) tarafından yürütüldüğü görülmektedir.Bu durum, özellikle Türkiye'de bulunan resmi kurumlar açısından ele alındığında, başta Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) ile Bilim ve Sanat Merkezlerinin (BİLSEM) yer aldığı görülmektedir. Ayrıca BİLSEM'ler, Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitim gereksinimlerini karşılamaya yönelik kurulmuş en yaygın resmi kurum olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2001; 2007; 2016). Bu nedenle bu iki kurumda uygulanan üstün yeteneklileri belirleme yöntemleri oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de görsel sanatlar alanında üstün yetenekli olan çocukları tespit etmek için uygulanan yöntemlerin araştırmanın yapıldığı dönemdeki durumunu incelemektir. Bu bağlamda, araştırmanın problem durumu, *"Türkiye'de görsel sanatlarda üstün yetenekli çocukları belirlemek için uygulanan yöntemler uygunluk ve yeterlilik durumu nedir?"* şeklinde belirlenmiştir.

Alt problemler:

1. Bu araştırmanın yapıldığı dönemde uygulamakta olan üstün yetenekli çocukları tespit etmek amacıyla kullanılan yöntemlerin doğru yanları nelerdir?

2. Bu araştırmanın yapıldığı dönemde uygulamakta olan üstün yetenekli çocukları tespit etmek amacıyla kullanılan yöntemlerin yanlış veya eksik yanları nelerdir?

Bu araştırma; araştırmanın yapıldığı dönemde Türkiye'de görsel sanatlar alanında üstün (özel) yetenekli çocukların tespit edilmesinde uygulanan yöntemlerin durumu hakkındaki uzman görüşleri ve görüşlerden elde edilen bulgulara dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlar ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli: Bu çalışma, nitel bir araştırmadır. Van Maanen (1979)nitel araştırmayı, bir şemsiye terim olup; tanımlamaya, çözmeye, yorumlamaya ve anlamla ilgili terimlere ulaşmaya çalışan teknikleri kapsayan süreçler bütünüdür şeklinde tanımlamaktadır (Merriam, 2015: 13). Ayrıca bu araştırma, kavramsal çerçeveyi oluşturma aşamasında alana ilişkin çeşitli araştırmaların incelenmesinden ve görüşme yoluyla veri toplanmasından dolayı betimsel tarama modelindedir. Karasar (2005: 77)'a göre, tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi

DOI: 10.7816 /idil-07-47-10

bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez.

Katılımcılar: Bu çalışma kapsamında, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kriter (ölçüt) örneklemesi tercih edilmiştir. Patton (2002)'a göre; amaçlı örnekleme yöntemi, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına imkân sağlamaktadır. Kriter (ölçüt) örnekleme yöntemindeki temel prensip önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Buradaki ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 112). Bu kapsamda, görsel sanatlarda üstün yetenekliler ve bu tip bireylerin belirlenmesine ilişkin uzmanlığı olduğu varsayılan araştırmacılar ve eğitimcilerden oluşan 3 ayrı gruptan yaklaşık 40 kişi ile ön görüşme yapılmış olup; bunlardan çalışmaya gönüllü olarak katılanlardan 31 kişi seçilmiştir. Bu seçim işleminde, katılımcı grupların sayılarında eşitlik sağlanamamış; ancak konuya yönelik uzmanlıkları dikkate alınarak gruplar denk olacak şekilde oluşturulmuştur. Tablo-2'da katılımcı gruplarının dağılım frekansları gösterilmiştir:

Tablo-2: Uzmanların Dağılımı

Katılımcı Türü	N	Yüzde
Bilim ve Sanat Merkezi Görsel Sanatlar Öğretmeni (BGSÖ)	8	25,8
Görsel Sanatlar Öğretmeni (GSÖ)	12	38,7
Sanat Eğitimcisi - Akademisyen (SEA)	11	35,5
Toplam	**31**	**100,0**

Araştırmaya dâhil olan uzmanların gruplarına göre yaş aralıklarının dağılımları aşağıdaki gibidir:

Tablo-3: Uzmanların Yaş Aralıklarının Dağılımı

		BGSÖ	GSÖ	SEA	Toplam
31-40 yaş	N	6	4	3	**13**
	Yüzde	75,0%	33,3%	27,3%	**41,9%**
41-50 yaş	N	2	8	5	**15**
	Yüzde	25,0%	66,7%	45,5%	**48,4%**
51-60 yaş	N	0	0	1	**1**
	Yüzde	,0%	,0%	9,1%	**3,2%**
60 yaş üstü	N	0	0	2	**2**
	Yüzde	,0%	,0%	18,2%	**6,5%**
Toplam	**N**	**8**	**12**	**11**	**31**
	Yüzde	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Araştırmaya dâhil olan uzmanların gruplarına göre görev yaptıkları yer dağılımları Tablo-4'te verilmiştir:

Tablo-4: Uzmanların Görev Yaptıkları Yer Dağılımı

		BGSÖ	GSÖ	SEA	Toplam
Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi ABD.	N	0	0	5	**5**
	Yüzde	,0%	,0%	45,5%	**16,1%**
Güzel Sanatlar Fakültesi bölümleri	N	0	0	4	**4**
	Yüzde	,0%	,0%	36,4%	**12,9%**
Bilim ve Sanat Merkezi	N	8	0	0	**8**
	Yüzde	100,0%	,0%	,0%	**25,8%**
Lise	N	0	9	0	**9**
	Yüzde	,0%	75,0%	,0%	**29,0%**
Ortaokul	N	0	3	0	**3**
	Yüzde	,0%	25,0%	,0%	**9,7%**
Özel Atölye	N	0	0	2	**2**
	Yüzde	,0%	,0%	18,2%	**6,5%**
Toplam	**N**	**8**	**12**	**11**	**31**
	Yüzde	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Veri Toplama Aracı: Bu araştırma için, iki ayrı bölümden oluşan sabit görüşme anketi hazırlanmış ve araştırmaya dâhil olan uzmanlar ile bu form üzerinden görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formunun birinci kısmında, katılımcıların yaş ve görev yeri bilgilerini öğrenmeye dönük sorular yer almaktadır. Formun ikinci kısmında ise, bu araştırmanın alt problemleri doğrultusunda katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

1. Şu anda uygulanan üstün yetenekli çocukları belirleme yöntemleri hakkında bir bilginiz var mı?

2. Bu yöntemlerin ne derece yeterli ve uygun olduğuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?

3. Bu yöntemlerin doğru yönlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

4. Bu yöntemlerin yanlış veya eksik yönlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Görüşme formunun geliştirilmesi aşamasında,

DOI: 10.7816 /idil-07-47-10

araştırmanın amacına ve araştırılmak istenilen alanı kapsayıp kapsamadığını tespit etmek için sanat eğitimi alanında çalışan iki öğretim üyesinin, özel eğitim (üstün zekâlılar/yetenekliler) alanında çalışan bir öğretim üyesinin ve bir dil uzmanın görüşlerine başvurularak görüşme soruları oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması: Araştırmanın verileri, literatür taraması ve görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Literatür taramasında, veriler, konuya yönelik yapılmış çeşitli araştırmalar kaynak alınarak elde edilmiştir. Görüşme yoluyla elde edilen veriler, "katılımcılar" başlığı altında bahsedilen 31 uzman ile yüz yüze görüşerek ya da yazılı olarak elde edilmiştir. Yüz yüze görüşme yöntemince araştırmaya gönüllü dâhil olan uzmanlardan önceden randevu alınarak görüşme sırasındaki karşılıklı konuşmalar ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca ses kayıtlarını destekleyecek anlık yazılı notlar tutulmuştur. Yüz yüze konuşma imkânı bulunmayan uzmanların görüşlerine ise, e-posta üzerinden gönderilen görüşme formlarıyla yazılı olarak ulaşılabilmiştir. Bogdan ve Biglen (1992)'e göre, görüşme insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir yöntemdir. Patton (2002: 341)'a göre araştırmacı, görüşmecinin aklında bulunan şeyleri öğrenmek ister.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması: Verilerin analizinde, betimsel analizin bir alt boyutu olan içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005: 227)'e göre; içerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla farkedilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir.Bu bağlamda, görüşmeler sonucunda elde edilen ses kayıtları ve kayıt esnasındaki anlık yazılı notlar ile yazılı olarak elde edilen cevapların metne dökümü yapılmıştır. Daha sonra, görüşlerden elde edilen ve anlamlı olduğu düşünülen veriler, sorulara kodlara ayrılmıştır. Ayrıca bu kodlama işlemiyle ilgili olarak, sanat eğitimi ve özel eğitim alanında uzman olan toplamda üç öğretim üyesinden yardım alınmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005: 227)'e göre kodlama, verilerin içerik analizine tabi tutulması; yani veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) isim verilmesi sürecidir. Kodlama süreci elde edilen verileri bölümlere ayırmayı, incelemeyi, karşılaştırmayı, kavramlaştırmayı ve ilişkilendirmeyi gerektirir (Strauss ve Corbin, 1990). Son olarak, oluşturulan bu kodların sıklık ve yüzdeleri hesaplanarak tablolar ha-

BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırma kapsamında, katılımcılara öncelikle **"1. Şu anda uygulanan üstün yetenekli çocukları belirleme yöntemleri hakkında bir bilginiz var mı?"** sorusu yöneltilerek, katılımcıların araştırmanın yapıldığı dönemde uygulanmakta olan belirleme yöntemleri hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu soruya ilişkin elde edilen verilerin dağılımları Tablo-5'te gösterilmiştir.

Tablo-5: Araştırmanın Yapıldığı Dönemde Uygulanan Üstün Yetenekli Çocukları Belirleme Yöntemlerine İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Dağılımı

		BGSÖ	GSÖ	SEA	Toplam
Bilgim var	N	8	4	7	**19**
	Yüzde	100,0%	33,3%	63,6%	**61,3%**
Bilgim yok	N	0	8	4	**12**
	Yüzde	,0%	66,7%	36,4%	**38,7%**
Toplam	**N**	**8**	**12**	**11**	**31**
	Yüzde	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Yukarıdaki tabloya göre, katılımcıların 1/3'ünden fazlasının uygulamada bulunan belirleme yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Bu oran oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca görsel sanatlar alanında yapılan belirleme sürecinin bir parçası olan BİLSEM görsel sanatlar öğretmenlerinin (BGSÖ) tamamının konu hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ana problem durumu doğrultusunda katılımcılara **"2. Bu yöntemleri ne derece yeterli ve uygun olduğuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?"** sorusu yönelmiş olup; elde edilen verilerin dağılımları Tablo-6'daki gibidir:

Tablo-6: Uygulanan Yöntemlerin Ne Derece Uygun ve Yeterli Olduğuna İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Dağılımı

		BGSÖ	GSÖ	SEA	Toplam
Uygun / Yeterlidir	N	1	1	1	**3**
	Yüzde	12,5%	8,3%	9,1%	**9,7%**
Uygun değil / Yetersizdir	N	6	3	6	**15**
	Yüzde	75,0%	25,0%	54,5%	**48,4%**
Cevap verilmemiştir / Bilgisi yoktur	N	1	8	4	**13**
	Yüzde	12,5%	66,7%	36,4%	**41,9%**
Toplam	**N**	**8**	**12**	**11**	**31**
	Yüzde	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Tablo-6'ya göre, konu hakkında bilgisi olan veya soruya cevap veren katılımcılardan sadece 3 tanesinin uygulanan bu yöntemlerin uygun ve yeterli olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Bu oran oldukça düşüktür.Ayrıca görsel sanatlar öğretmenlerinin (GSÖ), diğer gruplara oranla konuya yönelik en az sayıda görüş bildirdikleri görülmektedir. Katılımcıların görüşlerinde yer alan ifadeler şu şekildedir:

"Yeterli olduğunu söyleyemeyiz; ama doğru yolda olduğumuzu söyleyebiliriz. Yani hiç yoktan iyidir, Türkiye şartlarında. ……Biraz bunun niteliği ile ilgili belki konuşmak gerekiyor, niteliğin arttırılmasıyla ilgili…" (Katılımcı-3: SEA-1).

"……bu son uygulamanın doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü sanatsal yeteneğin, aynı zamanda zekâyla da ilgili olduğunu, belli bir derece üzerinde zekâya sahip çocukların sanatta daha başarılı olabileceklerini düşündüğüm için…" (Katılımcı-6: BGSÖ-4).

"Tam olarak uygun değildir; ama ülkenin durumu, BİLSEM, uzman, zaman, vb. konular düşünüldüğünde en pratik yöntemdir." (Katılımcı-8: SEA-3).

"Bence şu anki sınav sistemi mantıklı yani." (Katılımcı-22: BGSÖ-6).

"Yeterli olduğunu düşünmüyorum." (Katılımcı-23: BGSÖ-7).

"Doğru olduğunu düşünüyorum; ancak daha da detaylı yapılabilir diye düşünüyorum." (Katılımcı-27: GSÖ-10).

"Sanatsal yönden üstün yetenekli bir çocuğu tam anlamıyla keşfedebilecek kriterler yok bence." (Katılımcı-28: GSÖ-11).

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda katılımcılara**"3. Bu yöntemlerin doğru yönlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?"** sorusu yöneltişmiş olup; katılımcıların görüşlerinden elde edilen verilerin dağılımları Tablo-7'de gösterilmiştir.

Tablo-7: Araştırmanın Yapıldığı Dönemde Uygulanmakta Olan Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Kullanılan Yöntemlerin Doğru Yönlerinin Belirtilme Durumuna İlişkin Dağılımları

Bu Yöntemlerin Doğru Yönleri		BGSÖ	GSÖ	SEA	Toplam
Herkese eşit uygulandığı için doğru	N	3	0	0	**3**
	Yüzde	37,5%	,0%	,0%	**9,7%**
Hızlı sonuçlandırıldığı için doğru	N	1	0	0	**1**
	Yüzde	12,5%	,0%	,0%	**3,2%**
Gözlem yapıldığı için doğru	N	1	0	1	**2**
	Yüzde	12,5%	,0%	9,1%	**6,5%**
Akademik başarı değerlendirildiği için doğru	N	0	0	1	**1**
	Yüzde	,0%	,0%	9,1%	**3,2%**
Zihinsel tanılama aşaması olduğu için doğru	N	0	0	1	**1**
	Yüzde	,0%	,0%	9,1%	**3,2%**
Geçen yıllardaki eksiklikler giderildiği için doğru	N	2	0	0	**2**
	Yüzde	25,0%	,0%	,0%	**6,5%**
Yaş seviyesine göre ölçütler olduğu için doğru	N	1	0	0	**1**
	Yüzde	12,5%	,0%	,0%	**3,2%**
Ürün değerlendirme ölçütleri olduğu için doğru	N	0	0	1	**1**
	Yüzde	,0%	,0%	9,1%	**3,2%**
Böyle bir sınav ve kurum olduğu için doğru	N	0	1	0	**1**
	Yüzde	,0%	8,3%	,0%	**3,2%**
Toplam	**N**	**8**	**12**	**11**	**31**
	Yüzde	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Yukarıdaki tabloya göre, belirlemede kullanılan yöntemlerin doğru yönlerine ilişkin katılımcılar tarafından 9 ayrı görüşün belirtildiği görülmektedir. Yöntemlerin doğru yönleriyle ilgili olarak en çok BİLSEM'lerde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin (BGSÖ) görüş bildirdikleri görülmektedir. Soruya yönelik görüş bildiren katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

"Eşit anlamda herkese aynı şekilde uygulandığı için doğru yanı var.kriterler herkes için, değerlendirme olsun, süreç olsun ……herkese aynı uygulandığı için eşit." (Katılımcı-1: BGSÖ-1).

"Kısa bir sürede sonuçlandırmak için var. Bir de eşit olarak herkese aynı soru soruluyor, yani iyi ya da kötü sonuç olarak herkes aynı şeyden geçiyor." (Katılımcı-2: BGSÖ-2).

"Şu an bana göre doğru olan, çok iyi bir gözlem, sonra akademik ve zihinsel yönden orta düzeyin üzerinde olması gerekiyor. Sonraki süreç ise, değerlendirme; işte resim alanındaki değerlendirme. …….yani üç başlık altında toparlarsak; gözlem var, zaten öğretmenler tarafından. Akademik ve zihinsel bir süreçten geçiyorlar, bu da güzel." (Katılımcı-3: SEA-1).

"……bazı yıllar genel yetenek konusunda sınava alınmadan doğrudan özel yeteneğe alınarak çocuklar özel yetenekten sınav yapılmış. Sonra, yeniden genel yetenekte belli bir seviyenin üzerinde olanlar özel yetenek sınavına alındı. Ben de bu son uygulamanın doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü sanatsal yeteneğin, aynı zamanda zekâyla da ilgili olduğunu; belli bir derece üzerinde zekâya sahip çocukların sanatta daha başarılı olabileceklerini düşündüğüm için…" (Katılımcı-6: BGSÖ-4).

"Okullarda öğretmenlerin hazırladığı gözlem raporlarıyla yönlendiriliyor öğrenciler ve Bakanlığın oluşturduğu kriterler dikkate alınarak uygulama sınavları yapılıyor. İki basamaklı uygulama sınavı yapılıyor. Kriterler, tabi orada, yaş gruplarına göre değişiyor. İki ayrı kriter şablonu var." (Katılımcı-7: BGSÖ-5).

"Ürün değerlendirme sürecinin bir bölümünü karşılıyor." (Katılımcı-8: SEA-3).

"Doğru yanları, bu çocukların tespit edilebilmesi, en azından tespit etmeye çalışılıyor. Böyle bir kurumun var olması, bu kuruma öğrencilerin gelebilme ihtimalinin güzelliği beni cezbediyor." (Katılımcı-15: GSÖ-6).

DOI: 10.7816 /idil-07-47-10

"Doğru yanları şu, olabildiğince eşitliğe dikkat etmeye çalışılıyor. Komisyonlar çok titizlikle çalışıyorlar. Bakanlık bu konuda çok titiz; çünkü geçmiş dönemlerde oluşmuş bazı hatalardan dolayı yoğurdu üfleyerek yiyorlar şu anda." (Katılımcı-23: BGSÖ-7).

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda katılımcılara **"4. Bu yöntemlerin yanlış veya eksik yönlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?"** sorusu yöneltişmiş olup; katılımcıların görüşlerinden elde edilen verilerin dağılımları Tablo-8'de gösterilmiştir.

Tablo-8: Araştırmanın Yapıldığı Dönemde Uygulamakta Olan Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Kullanılan Yöntemlerin Yanlış/Eksik Yönlerinin Belirtilme Durumuna İlişkin Dağılımları

Bu Yöntemlerin Yanlış/Eksik Yönleri		BGSÖ	GSÖ	SEA	Toplam
Renkli çalışma yaptırılmaması / Boya kullandırılmaması yanlış/eksik	N	3	0	0	**3**
	Yüzde	37,5%	,0%	,0%	**9,7%**
Üç boyutlu çalışma yaptırılmaması yanlış/eksik	N	1	0	2	**3**
	Yüzde	12,5%	,0%	18,2%	**9,7%**
Kâğıt ölçüsü yanlış/eksik	N	1	0	0	**1**
	Yüzde	12,5%	,0%	,0%	**3,2%**
Üst düzey / Hatalı sınav yönteminin kullanılması yanlış/eksik	N	2	0	2	**4**
	Yüzde	25,0%	,0%	18,2%	**12,9%**
Tek tip sınav uygulanması yanlış/eksik	N	0	0	3	**3**
	Yüzde	,0%	,0%	27,3%	**9,7%**
Portfolyo değerlendirmesinin olmaması yanlış/eksik	N	1	0	4	**5**
	Yüzde	12,5%	,0%	36,4%	**16,1%**
Sınıf öğretmenlerinin gözlem konusunda yetersiz olması eksik/yanlış	N	4	2	1	**7**
	Yüzde	50,0%	16,7%	9,1%	**22,6%**
Gözlemin yeterli seviyede olmaması yanlış/eksik	N	5	2	1	**8**
	Yüzde	62,5%	16,7%	9,1%	**25,8%**
Gözlemin aralıklarla olmaması yanlış/eksik	N	1	1	0	**2**
	Yüzde	12,5%	8,3%	,0%	**6,5%**
Değerlendirme ölçütlerinin yetersiz olması yanlış/eksik	N	1	2	0	**3**
	Yüzde	12,5%	16,7%	,0%	**9,7%**
Süreç değerlendirilmesinin yapılmaması yanlış/eksik	N	1	0	1	**2**
	Yüzde	12,5%	,0%	9,1%	**6,5%**
Sanat eleştirisi / Estetik yönteminin uygulanmaması yanlış/eksik	N	1	0	1	**2**
	Yüzde	12,5%	,0%	9,1%	**6,5%**
Sanat konuşmalarının yapılmaması yanlış/eksik	N	1	0	1	**2**
	Yüzde	12,5%	,0%	9,1%	**6,5%**
Sınav aşamalarının az olması yanlış/eksik	N	2	0	1	**3**
	Yüzde	25,0%	,0%	9,1%	**9,7%**
Sınav öncesi eğitim sürecinin olmaması yanlış/eksik	N	1	0	0	**1**
	Yüzde	12,5%	,0%	,0%	**3,2%**
Sanat alanında yetenekli öğrencilere erişimin kısıtlı olması yanlış/eksik	N	1	0	1	**2**
	Yüzde	12,5%	,0%	9,1%	**6,5%**
Sınava çok fazla adayın kabul edilmesi yanlış/eksik	N	1	0	1	**2**
	Yüzde	12,5%	,0%	9,1%	**6,5%**
Zaman ve mekân yetersizliği yanlış/eksik	N	1	0	1	**2**
	Yüzde	12,5%	,0%	9,1%	**6,5%**
Öğretmenlerin / Ebeveynlerin sınavı prestij olarak görmesi yanlış/eksik	N	1	1	0	**2**
	Yüzde	12,5%	8,3%	,0%	**6,5%**
Öğrenciye sınav kaygısı yaşatılması yanlış/eksik	N	2	0	0	**2**
	Yüzde	25,0%	,0%	,0%	**6,5%**
Görsel algı testinin uygulanmaması yanlış/eksik	N	0	0	1	**1**
	Yüzde	,0%	,0%	9,1%	**3,2%**
Sınavı hızlı sonuçlandırma isteği yanlış/eksik	N	0	0	1	**1**
	Yüzde	,0%	,0%	9,1%	**3,2%**

DOI: 10.7816 /idil-07-47-10

Tanılamanın belli yaş gruplarına uygulanması yanlış/eksik	N	0	1	0	**1**
	Yüzde	,0%	8,3%	,0%	**3,2%**
Tanılama komisyonunun uzmanlardan oluşmaması yanlış/eksik	N	0	0	1	**1**
	Yüzde	,0%	,0%	9,1%	**8,0%**
Toplam	**N**	**8**	**12**	**11**	**50**
	Yüzde	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Tablo-8 incelendiğinde, tanılamada kullanılan yöntemlerin yanlış veya eksik yönlerine ilişkin katılımcılar tarafından 24 ayrı görüşün belirtildiği görülmektedir. Yöntemlerin doğru yönleriyle ilgili olarak en az görsel sanatlar öğretmenlerinin (GSÖ) görüş bildirdikleri görülmektedir. Katılımcıların görüşlerinde yer alan ifadeler şu şekildedir:

"Resim sınavında boya kullanılmadı. Boya kullanılmaması çocuğun kendini ifade etmesi yönünden yeterli olmamıştır." (Katılımcı-1: BGSÖ-1).

"Yani renklendirme çalışmaları olabilir. Artı kâğıdın ölçüsü küçülüp büyüyebilir, şu anda 50x35cm kâğıt verdik. Belki daha (çocuk) küçük olduğu için birden büyük gelebilir." (Katılımcı-2: BGSÖ-2).

"Son aşamada bir sıkıntı var, son aşamada tek bir sınav yapılıyor. Yani yetişkinlere yapılacak sınav gibi bir sınav yapılıyor. Bunlarda küçük yaş grubuna uygulanıyor. …… Onların, özellikle informal çalışmalarından faydalanmak; yani evde herhangi bir saat yaptığı, kimsenin baskısı olmadan kendiliğinden yaptığı bir çalışmayı değerlendirmek ya da o çalışmaların toplamından faydalanmak çok daha başarılı bir sonuç verir." (Katılımcı-3: SEA-1).

"Beli sürecinde sınıf öğretmenleri, yönlendirme konusunda, ne bir duyuru yapıyor; ne de gözlem yapıyor. Velilerin talebi ya da baskısı üzerine Bilsem'e başvuruları gerçekleştiriliyor. Bu durumdan haberdar olan veliler bu işi yapıyor. Sınıf öğretmenleri bu konuda yetersiz bence." (Katılımcı-5: BGSÖ-3).

"Eksikliklerin neler olduğunu konuşacaksak; örneğin geçen yıl ki çalışmalarda modelden çizime kompozisyonda 20 puan, yaratıcılığa da 20 puan verilmişti. Oysa gördüğünü çizmede yaratıcılık çok da ön planda değil. İmgeselde de aynı puanlama vardı. (2016 yılı yapılan resim yetenek alanındaki belirleme sınavında yer alan 1. ve 2. sınıf öğrencilerini değerlendirme ölçeğini kastederek) ……İmgeselde de yaratıcılık puanı diğer kriterlerle eşitti; bu yıl o da değiştirildi, 30 puana çıkarıldı. Hala eksiklikler olduğunu düşünüyorum. ……İmgeselde renk kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Renk büyük bir eksilik. ……Üçüncü aşamada da, üç boyutlu çizimler olabilir, üç boyutlu tasarımlar olabilir. ……Artı, ölçme-değerlendirmede de, puanlama yapılırken de bu üç aşamanın süreci de değerlendirilmelidir. Sadece çıkan ürünler değil, süreci de değerlendirilmelidir. ……Bir dördüncü kriter olarak da, çocuğun sanatsal bilgisi, yorumlaması, tartışması; mülakat şeklinde bir kriter de olabilir. Ayrı bir kriter de, daha önce yaptığı çalışmalardan bir dosya diye değerlendirebiliriz. Birkaç çalışma göz önünde bulundurabiliriz……" (Katılımcı-6: BGSÖ-4).

"Bakanlığın o yönde bir çalışması olduğunu duymuştuk; yani sürecin değerlendirilmesine ilişkin. Öğrencilerin, adayların bir süre eğitime alındıktan sonra sınava tabi tutulması; eğer öyle bir şey gerçekleştirilebilirse şimdikinden daha uygun olur en azından. ……" (Katılımcı-7: BGSÖ-5).

"Yeterli ölçüde, tam olarak sanat alanı ile ilgili öğrencilere erişilememektedir." (Katılımcı-8: SEA-3).

"……sürecin dâhil edilmesi bunu daha sağlık bir hale getirir. Şu anda hiç yeterli değil bence. Dediğimiz gibi, bir öğrencinin diyelim ki yaşadığı süreci yaptığı tek bir çizimle sağlıklı bir şekilde değerlendirmek doğru değil. …… Önceki çalışmalarına bakıp, sınavda yaptığı çizimle karşılaştırmak lazım." (Katılımcı-9: SEA-4).

"İyi bir gözlem şart her şeyden önce. Ama bunu sınav olarak düşündüğümüzde, Bilsem'de yaptığımız sınav kriteri olarak ele aldığımız takdirde orada ciddi bir handikap var, ciddi bir sıkıntı var demektir. Yine dönüp dolaşıyor; onu gözlemleyecek olan bireyin yeterliliğine geliyor. ……. Bunu bir ders saati içerisinde de yapamazsınız, özellikle sınav esnasında çocuk sınav kaygısı taşırken. ……çocuk daha oraya gelirken ebeveynlerinden dolayı özgür değil. Çok geniş bir zaman gerekiyor. Bir sınav ortamına getirmek de sıkıntı çocuk için. ……" (Katılımcı-15: GSÖ-6).

"……yüzde yüz başarılı bir seçimden bu çocukları geçirmemiz çok zor. Çünkü tarama yapılacak kitle çok büyük bir kitle. ……buraya özel çalıştırılarak, sanki aileye bir statü kazandıracağı kaygısıyla hazırlanan çocuklar mevcut. ……çocuklara sınav kaygısı yaşatabiliyor, çocuk heyecanlanabiliyor. Belki bunu gidermek adına sınav sayıları arttırılabilir; ……Bir de çocuğu defaten sınava almak da yanlış. …… Aile ya da öğretmen, bu sınavları prestij artırma yolu olarak görüyorlar." (Katılımcı-22: BGSÖ-6).

"Eksik yönleri şu, her öğrenciye ulaşamıyoruz. …… Bir de sınavın kendi içerisinde, yani o sınav sürecinin çok az bir süre olması, üniversite sınavı gibi olması bizi rahatsız ediyor. …… Küçük çocuklara bir sınav stresi yaşatıyoruz. …… Bence en büyük handikabımız, eğitim fakültelerinden sınıf öğretmenlerinin sanat eğitimi bağlamında çok yetersiz düzeyde mezun olduklarına inanıyorum ya da öyle gözlemlediğimi diyebilirim. Biraz daha sanat anlamında, resim öğrencisi nedir, yetenekli öğrenci kimdir diyerek sınıflarından daha doğru seçip yönlendirdikleri takdirde bu sıkıntılar olmayacaktır." (Katılımcı-23: BGSÖ-7).

"……ilkokul öğretmenin yönlendirmesi yeterli değil; ……uzman kişi olmalıdır. Yani bu bir resim öğretmeni de olur." (Katılımcı-25: BGSÖ-8).

"Üç boyutlu etkinlikler, estetik, eleştiri gibi etkinlikler yoktu." (Katılımcı-26: SEA-9).

"Mesela belli bir yaşa bağlamaları yanlış. Çünkü sanat öyle bir şey ki, diyelim üçüncü sınıf yaş grubunda çıkmayabilir; ama dörtte-beşte çıkabilir veya daha erken çıkabilir. ……Burada bir de ebeveynlerin çocuklarını bu sınavlara yönelik girmeleri için zorladıklarını düşünüyorum. ……İlk gözlem aşamasının doğru yapılıp daha nitelikli kişilerin bu belirleme sınavlarına yönlendirilmesi gerekir. Burada gözlem yapan sınıf öğretmenlerinin de yetersiz olduğunu düşünüyorum." (Katılımcı-27: GSÖ-10).

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Araştırmaya katılan uzmanların görüşlerinden elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Araştırmanın yapıldığı dönemde uygulanan görsel sanatlar alanındaki belirlemede kullanılan yöntemler hakkında katılımcıların büyük bir kısmının bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle BİLSEM görsel sanatlar öğretmenleri (BGSÖ) konu hakkında bilgi sahibidir.

Araştırmanın temel problemi doğrultusunda elde edilen bulgulara göre, görsel sanatlar alanında uygulanan belirleme yöntemlerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna bağlı olarak, uzmanlar büyük oranda uygulanan belirleme yöntemlerinin yanlış veya eksik yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu yöntemlerin yanlış veya eksik yönlerine ilişkin, uzmanlarca en

çok belirtilenler; gözlemin yetersizliği, sınıf öğretmenlerinin gözlem konusunda yetersizliği, portfolyonun değerlendirmemesi ve değerlendirme kriterlerinin yetersizliğidir. Ancak uzmanların bir kısmı uygulanan yöntemleri bazı yönleriyle doğru bulmuşlardır. Bu doğru yönlerden uzmanlar tarafından en çok belirtileni ise, yöntemlerin herkese eşit uygulanması şeklindedir.

Yukarıda ortaya çıkan sonuçları desteleyecek bazı çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

Boland (1986), sanatsal yetenek ile zekâ testleri arasındaki ilişki üzerine çalışmalar yapmış bazı araştırmacıların görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır: 1919'dan beribazı araştırmacılar, ortalama üstü bir zekanın, ileri seviye sanat üretiminin ön koşulu olduğunu ifadeetmiştir (Vernon vd., 1977; Ziegfeld, 1961). Bazıları da, ortalama üstün zekânın gerekli bir şart olduğu; fakat sanat yeteneğini veya yaratıcılığı garanti altına alamak için yetersiz olduğu sonucuna varmışlardır (Birch ve McWilliams, 1955; Hollingworth, 1926; Schubert, 1973).

Eriş (2013: 50)'in aktardığına göre; Yamin (aktaranın kişisel görüşmesi), yurtdışında bazı üstün yetenek programlarına öğrenci seçerken yaratıcılık, gözlem, portfolyo gibi yöntemlerin arasında zeka skorunun sadece %20 kadar bir öneminin olduğunu belirtmektedir. Görsel sanatlarda üstün yeteneklilige ilişkin çeşitli çalışmalar yapan Clark ve Zimmerman (2004), Amerika'nın bazı eyaletlerinde uygulanan çeşitli belirleme yöntemlerinden bahsetmektedir.

Akar ve Uluman (2013)'ın aktardığına göre, sınıf öğretmenleri üzerine yapılmış bazı araştırmaların bulguları; genel olarak sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin özellikleri üzerine yeterince bilgi sahibi olmadıklarını (Gökdere ve Ayvacı, 2004: 18), üstün yeteneklilige daha çok derslerde başarılı olma ile eşdeğer tuttuklarını (Schack ve Starko, 1990) ve tecrübeli sınıf öğretmenlerinin üstün yetenek hakkındaki görüşlerinin çok sınırlı olduğunu (Neumeister vd., 2007) göstermektedir. Hatta Akar ve Akar (2012), öğretmenlerin üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin özellikleri hakkındaki bilgilerinin yetersiz oluşu, onların öğrencilerini üstün yetenek programlarına aday gösterme konusunda başarısız olacaklarına dikkat çekmektedir.

Görsel sanatlarda üstün yeteneklilige belirlenmesi, öğrencinin aday gösterilmesi ile başlamaktadır. Öğrencinin sanat notları, akademik başarı puanları, portfolyo incelemeleri, slayt ve video kayıtları, ürünleri, gözlem ve görüşmeler şeklinde verilerin toplanması ile devam etmektedir. Görsel sanatlarda belirlenmesinde önemli araçlardan birisi olan sanat ürünleri, sanatsal yeteneğin yaygın bir göstergesi olsa da; çocuğun davranış özelliklerinin sanat ürünü ortaya çıkarma imkânı sağlaması olasılığı bulunmaktadır. Bu nedenle, sanat ürünleri hem *"sanat ürünün özellikleri"*, hem de*"gözlemlenebilir öğrenci davranışları"* şeklinde iki bölümde değerlendirilmelidir (Genç, 2016).

Konuya yönelik yapılan bazı çalışmalarda da, sürecin değerlendirilmesini, gözlemlenmesini ve bunun çeşitli portfolyo türleri ile kaydının tutulması gerektiğini vurgulamaktadır (Aykaç, 2003; Clark ve Zimmerman, 2004; Davaslıgil vd, 2004; Hunt, 2011; Hurwitz ve Day, 2001; Kırışoğlu ve Stokrocki, 1997; Mamur, 2009; Mamur; 2010; Mamur ve Özsoy, 2015; Tuna, 2009b; Zimmerman, 1997a; Zimmerman, 1997b).

ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına göre, görsel sanatlar alanında uygulanan yöntemlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda, çok yönlü belirleme yöntemlerinin tercih edilmesi gerekir. Bunlar; araştırmanın yapıldığı dönemde uygulananzekaölçekleri, görmeye ve imgeye dayalı tasarım çalışmalarının haricinde; üç boyutlu çalışmalar, renkli çalışmalar ve dijital ortamlarda tasarım çalışmaları gibi farklı teknik, konu ve materyallerinin dahi edildiği sanatsal etkinlikler, portfolyo takibi, sanat konuşmaları, görsel algı testleri, standardize edilmiş aday gösterme formları, grup çalışmaları, duygusal veya sezgisel zekâ testleri, sanata dair geliştirilmiş zekâ oyunları vb. yöntemler uygulanabilir. Ayrıca yöntemler çocukların gelişim düzeyleri göre seçilip uygulanmalıdır.

Öğrencilerin aday gösterilebilmesiyle alakalı olarak öğretmenlerinin ve ailelerinin üstün yeteneklilik konusunda bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Bu sayede çocukların doğru ve nitelikli bir şekilde gözlemlere ve çeşitli veri kaynaklarına (görüşme, öğrenci notları, portfolyo vb.) dayalı olarak aday gösterilmeleri sağlanabilir. Aynı zamanda belirleme aşamalarına gerçekten üstün yetenekli olduğu gözlenen çocukların yönlendirilmesi sağlanarak, belirleme işlemlerine daha az adayın alınması ve belirleme işlemlerinin daha nitelikli yapılmasını kolaylaştırabilir. Ayrıca gözlem, görüşme ve portfolyo incelemesi gibi veri kaynaklarının işlenmesinde uzmanların yardımına başvurulabilir.

Belirleme işlemlerinin bütün aşamaları, çeşitlendirilerek farklı zamanlarda aralıklarla tekrarlanabilir ve geniş bir sürece yayılabilir. Bu sayede portfolyo, gözlemlerle bağlantılı olarak süreç değerlendirmesi de yapılabilir. Aynı zamanda aday öğrencilerin sınav kaygısı yaşamaları ortadan kaldırılarak tanılanmaları sağlanabilir.

BİLSEM'lerde uygulanan belirleme yöntemlerinin yeniden şekillendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

AKAR, İbrahim & AKAR, Şeyma Şengil. "İlköğretim Okullarında Görev Yapmakta Olan Öğretmenlerin Üstün Yetenek Kavramı Hakkındaki Görüşleri" *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi* 20. 2 (2012): 423-436.

AKAR, İbrahim & ULUMAN, Müge. "Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Öğrencileri Doğru Aday Gösterme Durumları" *Journal of GiftedEducationResearch* 1. 3 (2013): 199-212.

ATAMAN, Ayşegül. "Üstün Zekâlılar İçin İlköğretimde Uygulanabilir Bir Model" Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı (I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi:1). Hazırlayanlar: Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu ve Ahmet Emre Bilgili). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63, 2004. 335-350.

AYKAÇ, Vesile. "Sanat Eğitiminde Değerlendirme ve Süreç Dosyası" *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 8 (2003): 81-100.

BİLDİREN, Ahmet. Üstün Yetenekli Çocuklar: Aileler ve Öğretmenler İçin Bir Kılavuz (2. Basım). İstanbul: Doğan Kitap, 2013.

BIRCH, Jack W. & McWILLIAMS, Earl M. *ChallengingGiftedChildren*. Bloomington, IL: Public School Publishing, 1955.

BOGDAN, Robert C. & BIKLEN, Sari Knopp. *QualitativeResearchforEducation: An IntroductiontoTheoryandMethods*. Boston: Allyn ve Bacon, 1992.

BOLAND, Dale. "ArtisticallyTalentedStudents: A Call forResearch" *Marilyn ZurmuehlenWorkingPapers in Art Education*, 5. 1 (1986): 16-25.

CLARK, Gilbert & ZIMMERMAN, Enid. *TeachingTalented Art Students: PrinciplesandPractices*. New York: ColombiaUniversityTeachersCollegePress, 2004

ÇAĞLAR, Doğan (2004). "Üstün Zekâlı Çocukların Seçimi" Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı. (I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi:1). Hazırlayanlar: Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu ve Ahmet Emre Bilgili. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları:63, 2004. 343-350.

DAĞLIOĞLU, H. Elif. İlkokul 2. - 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi, Bilim Uzmanlığı Tezi, HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1995.

DAVASLIGİL, Ümit, UZUN, Metin, ÇEKİ, Eftal, KÖSE, M. Aydın, ÇAPKAN, Nuray & ŞİRİN, Mustafa Ruhi. Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu. (I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi:5). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 67, 2004.

ERİŞ, Bahar. *Her Çocuk Üstün Yeteneklidir.* İstanbul: Alfa Yayınları, 2013.

ERSOY, Özlem & AVCI, Neslihan. "Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekliler» Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı. (I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi:1). Hazırlayanlar: Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu ve Ahmet Emre Bilgili. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları:63, 2004. 195-210.

GARDNER, Howard. *MultipleIntelligence: TheTheory in Practice*. New York: Basic Books, 1993.

GENÇ, Mehmet Ali. "Görsel Sanatlar Alanında Üstün Yetenek Farkındalığı: Tamılama" *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (2016): 152-167.

GRIGORENKO, Elena L. & STERNBERG, Robert J. *AssessingCognitive Development in EarlyChildhood*. Washington, D. C.:The World Bank Press, 1999.

GÖKDERE, Murat & AYVACI, Hakan Şevki. "Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Çocuklar ve Özellikleri İle İlgili Bilgi Seviyelerinin Belirlenmesi" *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2004): 17-26.

HOLLINGWORTH, Leta S. *GiftedChildren: Their Nature andNurture*. New York: Macmillan, 1926.

HORN, Charles C. *Horn Art Aptitude Inventory.* Chicago: Stoelting Co., 1953.

HUNT, Ronald Wayne. *Portfolio Assestment in Art Education: Building Visual andCognitiveConnections Through Standards-BasedAssessment.* Forthe Degree of Educational Specialist. LAGRANGE COLLEGE Curriculum and Instruction, Georgia, USA, 2011.

HURWITZ, Al & DAY, Michael. *Children and Their Art: Methods for Elementary School* (7th Edition). Orlando: Harcourt College Publishers, 2001.

KARASAR, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemler.* (15. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık, 2005.

KIRIŞOĞLU, Olcay T. & STOKROCKI, Mary. *Ortaöğretim Sanat Öğretimi.* Ankara: YÖK/Dünya Bankası MEGP., 1997.

LEVENT, Faruk. Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak: Üstün Yetenekli Çocuklar Sarmalında Aile, Eğitim Sistemi ve Toplum (1. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.

MAMUR, Nuray. *Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü Öğrencilerinin Sanatsal Yeterliliğini Ölçme ve Değerlendirmede EGD'nin (Portfolyo)Rolü.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. GAZİ ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009

MAMUR, Nuray. "Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme" *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (2010): 175-188.

MAMUR, Nuray & ÖZSOY, Vedat. "Görsel Sanatlar Eğitiminde Portfolyo Değerlendirme" *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4. 1 (2015): 163-177.

MARLAND, S. P., Jr. *Education of the Gifted and Talented* (Report to the Congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education and background papers submitted to the U.S. Office of Education, 2 vols.). Washington, DC: U.S. Government Printing Office. (Government Documents Y4.L 11/2: G36), 1972.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2530, Kasım 2001.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2593 (Cilt: 70), Şubat 2007.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2710 (Cilt: 79), 4 Kasım 2016.

MERRIAM, Sharan B. *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber (Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation)* (3. Basım). (Çeviri Editörü: Prof. Dr. Selahattin Turan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.

METİN, Nilgün. Üstün Yetenekli Çocuklar. Ankara: Öz Aşama Matbaacılık, 1999.

NEUMEISTER, Kristie L., SPEIRS, Adam, CHERYLL M., PIERCE, Rebeca L., CASSADY, Jerrel C. & DIXON, Felicia A. (2007). "Fourth-grade Teachers' Perceptions of Giftedness: Implications for Identifying and Serving Diverse Gifted Students" *Journal for the Education of the Gifted*, 30. 4 (2007): 479-499.

ÖPENGİN, Ercan (2018). "Zekâ Testleri" Üstün Yeteneklilerin Tanılanması. Editör: Uğur Sak. Ankara: Vize Yayıncılık, 2018. 33-53.

ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem. *Psikolojik Testler* (Güncellenmiş 11. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık, 2012.

ÖZNACAR, Mehmet Duran & BİLDİREN, Ahmet. Üstün Zekâlı Öğrencilerin Eğitimi ve Eğitsel Bilim Etkinlikleri. Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.

RENZULLI, Joseph S. WhatMakesGiftedness. *Phi Delta Kapan*, 60. 3 (1978): 180-186.

SANAL. *Zekâ ve Yetenek Testleri.* http://www.yuksekyapilizekalar.com/zeka-ve-yetenek-testleri.aspx, 2012. Erişim Tarihi: 23.11.2016.

SEZEREL, Bilge B. (2018). "Özel Yeteneklilerin

Erken Tanılanması" Üstün Yeteneklilerin Tanılanması. Editör: Uğur Sak. Ankara: Vize Yayıncılık, 2018. 147-166.

SCHACK, Gina D. & STARKO, Alane J. "Identification of GiftedStudents: An Analysis of Criteria Preferred by Preservice Teachers, Classroom Teachers and Teachers of the Gifted" *JournalfortheEducation of theGifted,* 13. 4 (1990): 346-363 (ERIC Number: EJ418247).

SCHUBERT, Daniel S. P. "Intelligence as Necessary but Not Sufficient for Creativity" *Journal of GeneticPsychology,* 122. 1 (1973): 45-47 (https://doi.org/10.1080/00221325.1973.10533169).

SILVER, Rawley. *Silver Drawing Test of Cognitiveand Creative Skills.* Seattle, WA: Special Child Publications, 1983.

STRAUSS, Anselm L. & CORBIN, Juliet M. *Basic of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques.* Newbury Park, CA: Sage, 1990.

ŞENOL, Cem. Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (BİLSEM Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, FIRAT ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, 2011.

TARHAN, Sinem & KILIÇ, Şükran. "Üstün Yetenekli Bireylerin Tanılanması ve Türkiye'deki Eğitim Modelleri" Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2. 1 (2014): 27-43.

TORRANCE, Ellis Paul. *Torrance Tests of Creative Thinking: Technical Manual.* Princeton, New Jersey: Personell Press Inc., 1966.

TUNA, Serdar. "Yetenekli Çocukların Keşfi" *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Eğitimi.* Editörler: Ali Osman Alakuş& Levent Mercin. Ankara: Pegem-A Yayıncılık, 2009a. 163-169.

TUNA, Serdar. "Sanat Eserlerini Değerlendirme" *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Eğitimi*. Editörler: Ali Osman Alakuş& Levent Mercin. Ankara: Pegem-A Yayıncılık, 2009b. 235-244.

VAN MAANEN, John (1979). Reclaiming Qualitative Methods for Organizational Research: A Preface" *Administrative Sicence Quarterly,* 24. 4 (1979): 520-526.

VERNON, Philip E., ADAMSON, Georgina & VERNON, Dorothy F. *The Psychology and Education of Gifted Children.* Boulder, CO: Viewpoint Press, 1972.

WEBB, James T., GORE, Janet L., AMEND, Edward R., & DeVRIES, Arlene R. Üstün Yetenekli Çocuklar: Uzmanlar ve Aileler İçin El Kitabı. (Çevirenler: Bahar Uyaroğlu ve Burcu Bülbün Aktı). Ankara: Anı Yayıncılık, 2016.

WESCHSLER, David. *Wechsler Intelligence Scale for Children.* New York: Psychological Corporation, 1967.

YILDIRIM, Ali & ŞİMŞEK, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Genişletilmiş 5. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.

ZIEGFELD, Edwin. *Art fortheAcademicallyTalentedStudent in theSecondary School.* Washington, D.C.: NAEA, 1961. ERIC Number: ED001709.

ZIMMERMAN, Enid. "Assessment" *Project ARTS: Programs for Ethnically Diverse, Economically Disadvantaged, High Ability, Visual Arts Students in Rural Communities.* Eds: G. Clark& E. Zimmerman. Washington, DC: U. S. Department of Education, 1997a. 163-184. ERIC Number: ED419762 and ED419765.

ZIMMERMAN, E. "AuthenticAssessment in Art Education" *ResearchMethods in Art Education.* Eds: S. La Pierre & E. Zimmerman. Reston, VA: National Art EducationAssociation, 1997b. 149-169.